

OROSZ ÉS MAGYAR RENDÉSZETI RENDSZEREK MINT A HATALOM FORRÁSAI ÉS SÍRÁSÓI

1. A rendészeti rendszerek hazai és orosz megközelítése

A rendészeti rendszer hatalomteremtő és hatalomtetető szerepét vizsgálva, annak legérintettebb részeinek példáit említjük; a mindkét meghatározásban szereplő állambiztonsági (áb.) szerveket, és a rendőrséget, Oroszországban,¹ pedig a definíciójukban szereplő fegyveres erőket. A proletárdiktatúra 1948 után hazánkban viharos gyorsasággal építette ki pártállami rendszerét. A katonai és a rendőri hivatás² végletesen átpolitizálódott. Magyarországnak a politikai, gazdasági kereteket a szovjetek jelölték ki, akik a világhatalmi pozíció megszerzéséhez vezető utat, mint legfőbb célt, a megszállt államokban történő tartós berendezkedésben, a „befolyási övezet” kialakításában látták.³ Olyan, fegyverekre támaszkodó birodalom mintáit kellett átvennünk, aminek intézményeit és állameszméjét elkerülte a reneszánsz és a felvilágosodás hatása. A rendőri működés kivonult a jog uralma alól, az emberi és állampolgári jogok elvesztették eredeti tartalmukat. Szakítva a hatalmi ágak megosztásának elvével, jellemzővé vált a totális politikai hatalom ideológiája, és meghatározóvá a militarista szervezeti megoldások sora. Pl. a korlátozást nem tűrő önkény kedvelt megoldása; amikor a hadsereget rendőrségként, a rendőrséget hadsereggéként működteti. Az 1990-es rendszerváltozás ismét elhozta a reményt, hogy a diktatúra által leginkább megcsúfolt két hivatás visszatérhet a polgári demokráciák legjobb hagyományaihoz, amik egyszer már a magyar politikai kultúrát is jellemezték...⁴

E visszatérés útján alakult ki a rendészeti rendszer fogalma, hazai megközelítése. Eszerint, a rendészeti rendszer a közigazgatás része, a közbiztonsági rendszer típusa (alrendszer). Társadalmi rendeltetése – a legitim fizikai erőszak monopóliumának birtokában – a közbiztonság, a közrend, a nemzetbiztonság és az államhatár megóvása érdekében a jogellenes emberi magatartásokból keletkező veszélyek megelőzése, elhárítása, csökkentése; illetve az államháztartási érdekek védelme,⁵ továbbá a büntető igazságszolgáltatás előkészítése, a megsértett jogrend helyreállítása. Ilyen sokrétű feladat hatékony elvégzésre egyetlen szervezet nem képes. Ezért a különböző rendészeti feladatokat nem egy rendészeti szerv, hanem egymástól elkülönült, önálló rendészeti hatóságok látják

---

¹ A nyugati szóhasználathoz igazodva, Oroszország a Szovjetunió (Szu) jogutódját, az Oroszországi Föderációt (OF) jelenti.

² Sallai János: A magyar rendészet története. Rendőrség Tudományos Tanácsa. Budapest, 2019. 137. o.

³ Czene-Polgár Viktória: Pénzügyi jellegű bűncselekmények megítélése 1945–1950 között. In: Baráth Noémi Emőke – Mezei József (szerk.): Rendészet–Tudomány–Aktualitások. A rendészettudomány a fiatal kutatók szemével. Doktoranduszok Országos Szövetsége Rendészettudományi Osztálya. Budapest, 2019. 48–49. o.

⁴ Finszter Géza Rendészettan. Dialóg Campus. Budapest, 2018. 25. o.

⁵ Magasvári Adrienn: Hivatása: pénzügyőr. In: Csaba Zágón – Szabó Andrea (szerk.): Közös kihívások – egykor és most. Magyar Rendészettudományi Társaság Vám- és Pénzügyőri Tagozata. Budapest, 2020. 195. o.

el.⁶ Ezek: az általános rendészeti hatáskörű rendőrség; a speciális hatáskörű rendőrségek; civil nemzetbiztonsági szolgálatok; a pénzügyi igazgatás területén általános hatáskörrel felruházott, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal⁷ vám- és pénzügyőri szakmai ága⁸; a büntetés-végrehajtással összefüggő különös rendészeti hatáskörrel rendelkező büntetés-végrehajtási testület.⁹

Orosz megközelítésben a rendészeti (bűnüldöző) tevékenység: az állami és erre felhatalmazott társadalmi szervek, szervezetek jogszabályi felhatalmazással végzett tevékenysége az élet, az egészség, a tulajdon, az állampolgárok, a jogi személyek, a társadalom, az állam jogai és jogos érdekei, a jogrend, a biztonság és a törvényesség védelmében.

E törvényesség, és a biztonság garantálásának közvetlen végrehajtására szerveződtek az állam biztonsági szervei. A Fegyveres Erők; a Szövetségi Biztonsági Szolgálat (FSZB), (a rendőrséget jelölő – D.J.) Belügyminisztérium (MVD), a Külső Hírszerzés Szolgálata (SzVR), a Szövetségi Kormányőr Szolgálat (FSzO), a Szövetségi Adóhivatal (FNSz), és a Rendkívüli Események Minisztériuma, (MCsSz). Továbbá az egyéb, pl. az ipari termelés, a közlekedés, hírközlés, a természetvédelem, egészségügy stb. zavartalan működését szavatoló biztonsági, köztük állami szervek.¹⁰

2. Szovjet és magyar hatalmi praktikák

A Sztálini terror megtorlásai csak 1927–1936 között több mint 8 millió áldozattal jártak. Ami a háború kitöréséig különös kegyetlenséggel folytatódva további 10 millió életet követelt. A „piszkos munkát” elvégző NKVD (Belügyi Népbiztosság), ill. MVD (BM) csekistái, rendőrei közül több mint húszezer jutott (legendások is) ugyanerre a sorsra. Jagoda helyére Jezsov került, akit Berija követett: kegyetlenkedésben, majd sorsukban is osztozva...¹¹

A politikai pozíciókért folytatott hatalmi harc egyik legnagyobb tétje hazánkban is az Államvédelmi Hatóság (ÁVH) vezetői tisztségének megszerzése volt. Az áb. időszak (1945–1990) kezdetének egyik meghatározó alakja Péter Gábor, 1945–1953-ig állt a több átszervezésen és névváltoztatáson¹² átesett – polgári áb. szerv élén. Amely meghatározó szerepet töltött be a Magyar Kommunista Párt (MKP), majd a Magyar Dolgozók Pártja (MDP) megerősödésében, hatalmának kiterjesztésében, megszilárdításában és

⁶ Erdős Ákos: A rendészet általános lényegéről. In: Erdős Ákos (szerk.): Integrált pénzügyőri ismeretek I. Kezdő pénzügyőrök kézikönyve. Magyar Rendészettudományi Társaság Vám- és Pénzügyőri Tagozata. Budapest, 2018. 16. o.

⁷ Szabó Andrea: Egy új „státusú” központi hivatal rendvédelmi feladatai. In: Deák József – Gaál Gyula – Sallai János (szerk.): A toll sokszor erősebb, mint a kard, Rendészettudományi tanulmányok prof. dr. Fórizs Sándor 65. születésnapja tiszteletére. Nemzeti Közszolgálati Egyetem. Budapest, 2016. 200. o.

⁸ Magasvári Adrienn: A Nemzeti Adó- és Vámhivatal szerepe, szervezete, feladatai, személyi állománya. In: Erdős Ákos (szerk.): Integrált pénzügyőri ismeretek I. Kezdő pénzügyőrök kézikönyve. Magyar Rendészettudományi Társaság Vám- és Pénzügyőri Tagozata, Budapest, 2018. 33. o.

⁹ Finszter Géza: i.m. 263-265. o.

¹⁰ Voroncov Sz. A.: Szpecszluzsbü Rossziji. (Oroszország speciális szolgálatai) Feniksz, Rosztov-Na-Donu, 2018. 5-6. o.

¹¹ Aniszimov E.: Isztorija Rossziji ot Rjurika do Putyina, Ijgyi, szobütija, datü. (Oroszország története Ruriktól Putyinig, emberek, események, dátumok.) Pityer, Szentpétervár, 2010. 419-432. o.

¹² 1945-től a Rendőrség Politikai Rendészeti Osztálya, 1946-tól Magyar Államrendőrség Államvédelmi Osztálya, 1948-tól a BM Államvédelmi Hatósága, 1950-től a Minisztertanácsnak alárendelt Államvédelmi Hatóság.

fenntartásában.¹³ De ezzel jelentősen hozzájárult a párt és a tényleges hatalmat birtokló Rákosi Mátyás népszerűtlenségének növekedéséhez, ami egyéb tényezők mellett az 1956-os forradalomhoz, a párt átnevezéséhez, vezetőjének leváltásához („Rákosi elvtárs azt képzelte, mindent megtehet”),¹⁴ valamint a polgári áb. szervezet átszervezéséhez vezetett.

1932 nyarán Péter Gábort delegálta Moszkvába a Vörös Segély, nemzetközi világkongresszusára, majd 1933-ban a szervezet vezetői közé. 1945. márciusától megbízták a Budapesti Főkapitányság Politikai Osztályának vezetésével megkezdve az áb. rendszer kiépítését. E szerv, tevékenyen segítette az MKP, illetve első embere, Rákosi megerősödését a párt belső ellenzékének felszámolásával is. Ennek áldozatul esett pl. Demény Pál,^{15,16} aki a háború vége előtt Eisenberger Benjaminnak a Péter Gábor nevet kitalálva állított ki hamis papírokat és mentette meg. Részt vett a párt, politikai ellenfelei pl. a kisgazdapárt szétverésében, a katolikus egyház ellehetetlenítésében a társadalom megfélemlítése során.¹⁷ Asszisztált a szervezet a szovjet mintájú „kirakatperekben”, pl. Rajk László ellen.

Ha az MDP 1953. júniusi határozata csak reflektált a Sztálin halála utáni változásokra, akkor Péter Gábornak, az ÁVH mindenható vezetőjének 1953. jan. 3-i letartóztatása a cionizmus támogatása és a kapcsolódó kémkedés vádjával, is pontos utánzata volt a kreml-i történéseknek. Mert ekkor jelentették be Moszkvában, hogy „lelepleztek kilenc, a Kremlben a legfőbb vezetők házi orvos-professzort, akik az amerikai és a brit titkosszolgálat ügynökeiként tervezték a legfőbb szovjet vezetők meggyilkolását.” Sztálin személyesen foglalkozott az ügyvel, aminek tervezett végkifejlete: „a zsidók tömeges deportálása <<saját kérésükre>> az ország keleti vidékeire”. Míg Sztálin halála után az orvospereket lezárták: 1953. ápr. 4-én, minden kommentár nélkül közzétéve a hírt: a „fehér köpenyes gyilkosok” ügye provokáció volt, s a megvádolt orvosok teljesen ártatlanok.¹⁸ Addig a Péter Gábor-per vádlottjai ügyét – a magyarországi hatalmi küzdelmek kieleződésével – végigvitték az 1954. jan. 15-i ítéletig.¹⁹

Az ÁVH megszüntetésével, BM szervezetébe olvasztásával látszólag a politikai rendőrség radikális átalakítására történt, miután az MDP Központi Vezetősége 1953. jún. 28-i határozata, ill. az erre alapuló kormányprogram az államvédelem és a rendőrség munkájának súlyos törvénytelenégeire hívta fel a figyelmet.²⁰

„A tömegektől való elszakadás megmutatkozott abban is, hogy a szűk pártvezetés nem reagált megfelelően a lakosság jelzéseire a törvénytelen elszaporodásáról, a rendőrség, az államvédelmi (áv.) szervek helytelen, dolgozókkal szembeni magatartásáról, a tanácsok, néppel szembeni igazságtalan és jogtalan ténykedéseiről, a bíróságok nagyszámú ítéletéről stb.”²¹

¹³ Müller Rolf: Politikai rendőrség a Rákosi-korszakban. Jaffa, Budapest, 2012. 19. o.

¹⁴ Pünkösztí Árpád: Rákosi bukása, száműzetése és halála 1953–1971. Európa, Budapest, 2001. 17. o.

¹⁵ Müller: i.m. 123. o.

¹⁶ Demény Pál adta Eisenberger Benjaminnak a Péter Gábor nevet.

¹⁷ Magyar Ádám: Hetven éve kezdődött a kommunista diktatúra legsötétebb időszaka”, euronews, 2020.02.25., Forrás: <https://hu.euronews.com/2020/02/25/hetven-eve-kezodott-a-kommunista-diktatura-legsotetebb-idoszaka>. (Letöltés ideje: 2020.07.31.)

¹⁸ Heller – Nyekrics: A Szovjetunió története, Orosz történelem. II. kötet. Osiris, Budapest, 1996. 408–421. o.

¹⁹ Horváth Ibolya – Solt Pál és mások (szerk.): Iratok az igazságszolgáltatás történetéhez. 3. köt. Kúriai teljes ülések. Államvédelmi felülvizsgálatok. „Párt”-ítéletek. Törvényességi óvások. Tárgyalási jegyzőkönyvek. KJK, Budapest, 1994. 398–411. o.

²⁰ Révész Béla: A proletárdiktatúra államvédelmi funkcióinak változásai az első Nagy Imre-kormány idején. A Szegedi Jogtudományi Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának Tudományos Bizottsága, Szeged, 2002. 4. o.

²¹ Az MDP KV 1953. júniusi határozata.

A proletárdiktatúra áv. funkcióinak változásai az első Nagy Imre kormány idején – már látható, hogy a kormányprogram szándékai és a BM tevékenysége ellenkező irányba haladtak. Nem az ÁVH olvadt be a BM-be, hanem a névleg felszámolt ÁVH szinte teljes apparátusa elfoglalta el a BM központi, helyi szerveit. Nem csak rangjelzéseiket, beosztásukat megőrizve (kötelező volt az „áv.” kiegészítés használata), de meghatározó parancsnoki posztokat átvéve dominanciájuk teljessé vált. A „megtorlás időszakának” felemás lezárását követően a totális ügynöki hálózat kiépítésére lett a belügyi elhárítási munka súlypontja, zökkenőmentesen tovább alkalmazva az ávh-s módszereket. Nem a BM „ávéhátlanított” – az eredeti célkitűzés szerint –, hanem az ÁVH „béemtelenített”.²²

3. A milícia az ipari termelés, a csekisták a hatalom teremtés „élharcosai”

„Miután nem sikerült Európában lángra lobbantani a világforradalom tüzét az 1920-as évek közepén, viszont Ázsiában ehhez reálisan perspektivikusnak tűntek a feltételek...”²³ A 20-as évek végén sietve összetákoltt sztálini iparosítási terv az NKVD rendőrei közreműködésével végrehajtott erőszakos kollektivizáláson nyugodott. Az így elszegényített falu az anyagi értékek és a munkaerő hatalmas kincsestárává vált. A kézi munkán alapuló hatalmas építkezések csillapíthatatlan munkaerőszomjának kielégítése ösztönözte a kényszermunkák rohamos terjedését. Jól jött ehhez a GULAG táborok fogvatartotti alkalmazásának rendkívül széles palettája. Az NKVD-t vezető Jagoda G. G. adatai alapján, csak 1930–31-ben az erőszakos kulákosítások során 1,2 millió embert, köztük 454 ezer gyermeket internáltak az ország távoli részeibe, a megyéken belül további 650 ezret, megfosztva gazdaságuktól, gyökereiktől. A szocializmus alapozásának építkezésein a komzomolista önkéntesekkel együtt táborlakók is dolgoztak. Mindezek eredményeként a Szovjetunió ipari termelésben az USA után a második helyre került...²⁴

1936 szeptemberében az NKVD vezetőjévé Jezsov N. I.-t nevezik ki. Elődjét, Jagoda áb. főkomisszárt leváltják; 1937. ápr. 3-án bebörtönözték, 1938. márc. elején a Szovjetunió Legfelsőbb Bíróságának Katonai Kollégiuma főbelövésre ítélte. Kegyelmi kérelme szerint: „Bűnöm a haza előtt hatalmas. Lehetetlen bármilyen mértékben jóvátenni. Nehéz meghalni. Az egész nép és a párt előtt térden állva könyörgöm, kegyelmezzenek, hagyjanak életben!” Ezt elutasították, márc. 15-én főbe lőtték. Előtte, december 20-án, a VCSK – OGPU – NKVD megalapításának 20. évfordulós ünnepségén kiemelik, hogy Jezsov N. I., Sztálin elvtárs vezetésével milyen gyorsan orvosolta az NKVD helyzetét; a csekisták kitűnő szervezetét megteremtve, elfogták az NKVD-be beszivárgott idegen elemeket és Jagoda szinte összes vezetőjét. Szűk év múlva, november 23-án már Jezsov írja a levelet Sztálinnak kérve felmentését az NKVD éléről, elkövetett hibái és tévedései miatt... Már vele is elégedetlen a vezér, mert szerepét eljátszotta: Jagodával megsemmisítette neves munkatársait is. Jezsovtól és kollégáitól immár Berijának kellett megszabadulnia. Jezsovot nem lőtték főbe, mint a többi elítéltet; összezárták letartóztatott munkatársaival, akik hajdani főnököket, a „szerveken” belül is túlzónak értékelt féktelen kegyetlenségét mintázva agyonrugdosták.²⁵

²² Révész: i.m. 6. o.

²³ Aniszimov: i.m. 417. o.

²⁴ Deák József: A szovjet milíciától az orosz políciáig. Rendészettörténeti tanulmányok 3. Kézirat

²⁵ Aniszimov: i.m. 440. o.

Az NKVD-ből kialakított Állambiztonsági Minisztériumot²⁶ (MGB) öt éven át, 1951-ig vezető V. Sz. Abakumovot a „leleplezett, hatalom megszerzésére irányuló összeesküvésért 1954 végén végzik ki... 1953-ban Hruscsov, a hatalomra került új politikai erők vezetője, az eddig bevált módon építi le, tisztogatja a megörökölt áb. szerveket.²⁷ Összehívta június 26-ra a Politikai Bizottság speciális ülését. Röviden megvádolta Beriját, majd gombnyomására, a fegyveres erőket képviselő Zsukov marsall, tábornoki csoportja élén fegyveresen bevonult és letartóztatták a vádlottat. Akit decemberben „bandájával” együtt titokban elítélnék, kémkedésért, „a burzsoá hatalom visszaállítására irányuló tevékenységért”. Felmentik beosztásaiból, megfosztják összes kitüntetésétől és mindannyiukat kivégzik...²⁸ Majd Berija közvetlen munkatársát, Merkulov V. N.-t is aki alig lépett vezetője örökébe; kémkedésért, a politikai hatalom megszerzésére szervezett összeesküvésért. Ilyen előzmények ismeretében vette át, Hruscsov bizalmi embere, Szerov I. A. hadsereg-tábornok 1954. március 13-án az új, Minisztertanács alá rendelt Állambiztonsági Bizottság (KGB) vezetését.²⁹ Az 1946-ban önálló minisztériumként működő áb. terület leminősítése köztársaságközi hivatallá, jól tükrözte Hruscsov és környezete bizalmatlanságát. 1955 májusában Legfelsőbb Tanácsi rendelettel a KGB-t ügyészi felügyelet alá helyezték, ami példátlan az NKVD, NKGB, MGB idejében. Hruscsov így is többször kijelentette, hogy az áb. szervek kibújva a pártellenőrzés alól, a párt fölé emelkedtek. Talán ezért vonták ki a párt és állami vezetőket a KGB joghatósága alól, az 1937-es évek közöttük is ellenséget kutató, találó sztálini módszerek visszatérésének megakadályozása ürügyén. Ezzel szabad utat engedve a szovjet elit korrupciójának, a szervezett bűnözésnek és a külföldi titkosszolgálatoknak.³⁰

4. A had és rendje; tisztogatások, (el)takarítások...

L. D. Trockij hadügyi és tengerészeti népbiztos forradalmi utópiáját pragmatizmusa hamar feledtette. 1918 őszén a formálódó Vörös Hadsereg legáldozatkézsőbb, bő 50, majd 200 ezres³¹ részét, fő harcoló, rendteremtő ütőerejét, a hadifogolytáborokból, a kiképzett, az idegen közegben a szovjethatalmat egyedüli hazának tekintő, ill. orosz földön az otthoni szocialista forradalmáért küzdő, a világforradalom és a vörös hatalom eszméjéhez rendíthetetlen hűségű, mindenre kész, megvesztegethetetlen, fanatikus, kíméletlenül kegyetlen – főként magyar, lett és kínai³² internacionalisták adták...

Szerov tábornok, elődjeihez hasonló fő feladata a Hruscsov és környezete által sugallt szellemben a szervek megnyirbálása, „megtisztítása” volt. 1957-ben a frissen felállított KGB 18 ezer munkatársát elbocsátotta, mint „politikai megbízhatóságot nem sugárzó, a szocialista törvényességet gonoszul megsértő, karrierista, labilis erkölcsű, alulképzett, és faragatlan” egyéneket.³³

²⁶ Deák József: Népi karhatalommal a nép ellen a Szovjetunióban. In.: Jámbor Orsolya I. – Tarján G. Gábor (szerk.): Csoportosulás, lázadás és a társadalom terrorizálása. Rendészettörténeti tanulmányok 2. Rendőrség Tudományos Tanácsa, Budapest, 2019. 272. o.

²⁷ Voroncov: i.m. 322. o.

²⁸ Anisimov: i.m. 488. o.

²⁹ Hlobuszov O.: KGB SzSzsZR 1954–1991 tajnü gibel Velikoj Gyerzsavü. Izdatelszkij Centr „Akva Term” Moszkva, 2012. 10-11. o.

³⁰ Uo. 14-15. o.

³¹ Heller M. – Nyekrics A.: i.m.74. o.

³² Anisimov: i.m. 384–385. o.

³³ Voroncov: i.m. 325. o.

A KGB első vezetőjét az orosz történelem Berija és Vengrija (a magyar forradalom) legyőzőjeként tartja számon.³⁴ Viszont, miután közvetlen munkatársáról (Oleg Penkovszkij ezredes) kiderült, hogy MI6 és CIA ügynök, mennie kellett, átadva helyét A. Ny Selepinnek, aki 1959 júniusában 11700 státusszal csökkentette a KGB szervezetét.³⁵ Majd Hruscsov 1964 októberi megbuktatásában vállalt főszerepet évtizedes munkatársával és barátjával V. J. Szemecasztnüj vezérezredessel, ill. L. I. Brezsnyev hatalomra juttatásában.³⁶ Nem is titkolták; egy szűk baráti partin, 1967 elején, a KGB-t alig két éve elnöklő, helyettese előtt tréfásan Selepinhez szólt: „Nem kellene-e már megismételniünk 1964 októberét?” A poén rögtön az érintett fülébe jutott, így Szemecasztnüj helyébe máj. 18-án már Jurij Andropov ült.³⁷

A hatalmát csak a KGB-vel biztosító Hruscsov példáján okulva, Brezsnyev már „két vasat tart a tűzben”. Régi kipróbált ismerősét, N. A. Scsolokovot kinevezve belügyminiszterré, a rendőrséget a KGB-vel rivalizáló, azonos hatalmi-politikai súlyú szervezetté erősíti. A versengésből végül J. V. Andropov kerül ki győztesen az SzKP főtitkáráként. Scsolokov 1966–1982 közt szakmai, politikai szempontból példásan megerősítve és vezetve (rendőr)minisztériumát végül öngyilkossággal zárta le, szervezete megítélésében példaadónak hitt pályafutását. Korrupciót, hatalommal való visszaélést rábizonyítva leváltották, lefokozták és megfosztották kitüntetéseitől...³⁸

1989-re a KGB-ben 490 ezer munkatárs teljesített szolgálatot, közülük 220 ezer határőr és 60 ezer a kormány belső hírközlését biztosító munkatárs. 1990-ben a KGB alárendeltségbe került még a Fegyveres Erőktől egy légideszant és két gépkocsizó lövész hadosztály, valamint egy gépkocsizó lövész dandár.³⁹ Ettől az MVD sem maradt el. Sőt! 1990-es években a Belügyi Csapatok (Vnutrennue Vojszka – VV) honlapján „A jogrend tüzésége” anyagból kiderült, hogy a Fegyveres Erőkével lényegében megegyező haderőneveiben, csak mennyiségében szerényebb, de annál korszerűbb fegyvernemekkel (pl. saját légvédelemmel, összesen 120 egységnyi felszíni hajóhaddal, 14 repülő ezreddel és alegységgel). Hat katonai körzetbe szervezett csapatai közül a legkisebb is képviselt akkora erőt, amit a KGB kapott. A legnagyobb moszkvai körzet 4 hadosztálya 56222 fővel és 175 páncélozott szállító harcjárművel rendelkezett.⁴⁰

A Kreml mindig blokkolta a jelentős katonai erőt képviselő VV helyi szerveknek vagy hadseregi alárendeltségbe rendelését. A HM struktúrájában ugyanis egy parancs túl sok szűrőn halad át; a minisztertől vezérkar főnökén át a katonai körzetek, a haderőnemi, majd fegyvernemi parancsnokságokon át. Míg elnöki alárendeltségben közvetlenül eljut a parancs. Akár a Belügyi Csapatokat felügyelő belügyminiszter fölött, a Szövetségi Gyűlés alsó- és felsőházának (Állami Duma, Szövetségi Tanács) formális bejegyzése mellőzésével.

³⁴ Hronosz: Biograficeszkij Ukazatyel, Szerov I. A. Forrás: http://hrono.ru/biograf/bio_s/serov_ia.php (Letöltés ideje: 2020.07.30.)

³⁵ Voroncov: i.m. 329. o.

³⁶ Butler Rupert: A sztálini terror eszközei; CSEKA, OGPU, NKVD, KGB 1917-től 1991-ig. Gabo. Budapest, 2008, 176. o.

³⁷ Hlobosztov: i.m. 15. o.

³⁸ Lenta.ru: „Nye dopuszkajtye razgula klevetü” On sztal glavoy szovjetszkoj milicij no progneval KGB i pokoncsil szoboj. („Ne higgyenek a rágalomnak” A szovjet rendőrséget vezette, de magára haragította a KGB-t Forrás: <https://lenta.ru/articles/2019/03/31/shelokov/> (Letöltés ideje: 2020.08.01.)

³⁹ Voroncov: i.m. 335. o.

⁴⁰ Veremejev J. : Istoriya Vnutrennüh Vojszk. <http://army.armor.kiev.ua/hist/BBB.php> (Letöltve: 2020.07.04.)

A rendszerváltást követően megszüntették a lényegében nemzeti gárda feladatokat ellátó belügyi csapatokat és 2016-ban elnöki rendelettel létrehozták az OF Nemzeti Gárdájának Szövetségi Szolgálatát. Egy 2011-es elnöki rendelet az MVD (az objektumőrző és épületkiszolgáló személyzet nélküli) létszámának felső határát 907630-főben határozza meg. Ebből 782 106 rendőrségi munkatárs. De ne szaladjunk előre, vizsgált témánkhoz tartozik a Szu. jogrendjében legitim módon L. I. Brezsnyevet követő SzKP pártfőtitkárok különös gyorsaságú váltásainak története... („A tv-ben sorozat ment a pártfőtitkárok temetéséről.”⁴¹)

A már említett, a KGB-t 15 éven át vezető J. V. Andropovnak az Szu. élén mindössze 15 hónap jutott; jól kezelhető vesebetegségéhez mérten rendkívüli halála miatt nagyon hamar át kellett adnia helyét,⁴² az általa kijelölt utódjának K. U. Csernyenkónak. Csernyenko, bár pár évvel idősebb volt Andropovnál, de a néhai Brezsnyev kabinetfőnökeként hihetetlen munkabírása ellenére sokkal jobb egészségi állapotnak örvendett. Megválasztásakor, az elsőtitkári poszt elvállalásáról hiába próbálta lebeszélni felesége és közvetlen baráti köre. „Nem mehetek szembe a párthatározattal!”– mondta nekik. Az idős korának megfelelő, orvosai által jól karbantartott egészségű pártfőtitkár különös halálának körülményeiről is készült egy dokumentumfilm.⁴³ Eszerint megmérgezésben szintén közvetlenül érintett az eddig taglalt rendszerlemek egyikének vezetője...

A gerontokrácia természetes, vagy kevésbé természetes módon átadta helyét M. Sz. Gorbacsovnak. De az ellene 1991. augusztus 19-én elkövetett puccsirányító „Rendkívüli Helyzet Állami Bizottságának” tagja V. A. Krjucskov a KGB aktuális elnöke... B. N. Jelcinnek az orosz rendészeti rendszer etabláció másik elemével, a hadsereggel sikerült a helyzetet stabilizálnia.⁴⁴ Ez pedig alighanem döntő mértékben hozzájárult a Szu. szétesésével együtt a KGB felszámolásához is.

5. Összegzés

Nincs mit csodálkozni az áb. vezetők tisztogatási, összeesküvés jellemezésén, a hadsereg tettein, hisz pl. a KGB működéséről kiadott korabeli szabályzó 7. „K” alpontja szerint szakmai feladatai mellett a szervezetnek teljesítenie kell a Szovjetunió Kommunista Pártja Központi Bizottságától, és a Minisztertanáctól kapott *egyéb* megbízásokat is...⁴⁵

⁴¹ Finszter Géza: Főszerkesztői önvallomás. Rendészeti Szemle. 1993/1. 14-15. o.

⁴² Djomina O.: Jurij Andropov. Kremljovszkie pohoronü – 32. szerija. (Jurij Andropov. Kremlí temetések 32. rész.) A titkosítás alól feloldott dokumentumok alapján készített dokumentumfilm szerint. Brezsnyev, Andropov és Scsolokov belügyminiszter egy lépcsőházban laktak. Scsolokov felesége, a férje ellene folytatott KGB nyomozás mind kilátástalanabb helyzetében merényletet követett el Andropov ellen, majd öngyilkos lett. Vö. <https://www.youtube.com/watch?v=vZpMUp5Gi0s> (Letöltés ideje: 2020.08.02.)

⁴³ AO „TvCentr” 2018: Tragedija Konsztantijina Csernyenko. Hroniki moszkovszkogo büta. (Konsztantyin Csernyenko tragédiája. A moszkvai hétköznapi krónikája.) <https://www.youtube.com/watch?v=yNzAx8jH8Bc> (Letöltés ideje: 2020.07.02.)

⁴⁴ Aniszimov: i.m. 521. o.

⁴⁵ Hlobosztov: i.m. 125. o.